

SATU LEPISTÖ

LINTUTARHA

GUMMERUS

Tekijä kiittää kirjastoapurahalautakuntaa ja Suomen kirjailijaliittoa saamastaan tuesta.

© Satu Lepistö ja Gummerus Kustannus Oy

Kustantaja:
Gummerus Kustannus Oy
Helsinki

Painopaikka:
ScandBook, Ruotsi 2017

ISBN 978-951-24-0358-5

Kullervo Armas Järviselle (1936–2009)

Jos sieltä jonakin päivänä lehahtaisi lintu.

Kullervo Järvinen: Sonnikorven Blues, 2002

KUKA LASTA SUOJELEE, KUKA RAKASTAA,
JA ESTÄÄ LASTA LOUKKAAMASTA PIKKU
JALKOJAAN.
PAHA MUSTA ENKELI OTTAA KENET HALUAA,
EIKÄ MUITA ENKELEITÄ OLE OLEMASSAKAAN.

TUOMARI NURMIO: LASTEN MEHUHETKI
(1981)

Kaikki ihmiset haluavat olla toisilleen täydellistä ainetta. Mutta he ovat lihaa, lihalla käyvää lihaa, eivätkä voi olla enempää.

Me kaikki kuvittelemme syntyneemme rakkaudesta ja rakastamaan. Oikeasti todellisuus on aivan toinen; me synnymme himosta ja vihaamaan. Kun viha on päästetty airtauksesta, ja se on juossut sarvet ojossa matalan varvikon peittämälle jänkälle, se kääntyy ja katsoo taakseen aamuauringossa, jättää vihdoin tilaa rakkaudelle. Sen pehmeän nukan peittämät ensisarvet, ja savun haju, savun ja kahvin ja aamupakkasen, kevään, lisääntyvän valon haju, vapaak-situlemisen riemu, kun sata kilometriä on pieni päivämatka.

Me kaikki synnymme himosta. Tai en tiedä, synnymmekö kaikki. Ehkä jotkut meistä syntyvät vasta vihasta. Syntyvät vihasta, himoitsemaan.

HEINO

Minulta kysyttiin joskus, millainen on ensimmäinen muistoni. Se tapahtui puutarhajuhlissa, oli elokuu, kaikki oli jotenkin raskasta ja pehmeää, valkoviinien raikkaus oli juuri vaihtumassa punaviinien veriseen etikkaan. Omenapuiden katveessa hehkui odottava pimeä, kysyjä sammalsi vähän.

Muisto antoi odottaa tuloaan. Jouduin miettimään useamman lähes samanaikaisen kuvan välillä, päädyin lopulta siihen, joka tuntui varhaisimmalta, se maistui sitrukselta ja vähän hetki sitten tyhjentämäni lasin pohjalta, punaiselta ja tanniiniselta, muiden mainitsemaa mineraalien suolaa en ollut siitä löytänyt. Hieroin kaulaani sormenpäilläni, appelsiinin maku ei väistynyt vaan vahvistui, tukehtumisen tunne.

Olin ollut puolitoistavuotias, kun olin ollut vähällä tukehtua appelsiiniin. Äiti oli huutanut, isä oli lyönyt raskaasti ja kipeästi lapaluiden väliin. Mietin, miksi juuri se

kuva oli tallentunut, välähdys kaikista mahdollisista kuvista, jotka olisivat voineet jäädä. Kun katsoin pöydässä istuvia ihmisiä, mietin heidän muistojaan, sitä kuinka todellisia ne olivat ja miksi he muistivat juuri ne. Katsoin vaimoani, joka puhui eloisesti suuressa joukossa vähän kauempana omenapuiden alla ja ymmärsin.

Ihmisen elämässä on hetkiä, jolloin hän ymmärtää olevansa muista erillään. Vaimollani oli punaiseksi maalattu suu, ja juuri sillä hetkellä hän nosti toisen kätensä niin, että valkoisen pitsipaidan avarasta kainaloaukosta näkyi minimaalinen sänki. Niini nosti kätensä, pusero nousi ylös, helma keinahti tuulessa. Niini otti puusta omenan ja puraisi sen vahamaisen, kuhmuraisten pinnan rikki.

Nielaisin. Pala ei lähtenyt kurkustani, pois työntämäni muisto kierteli lähettyvillä. Muistin äänen, humina nousi korviini ja voimistui, vaimensi äidin huudon ja isän rauhallisemman matalan äänen. Appelsiinin valkoinen ruoti kutitti kurkussani, yksinäinen humina erotti minut muusta, muistosta tuli yhtä Niinin omenaa pitelevien sormien kanssa.

Muistoistani kiinnostunut nainen ehdotti, että pitäisimme tauon. Hänen kätensä osui polvelleni, minä en oikeastaan huomannutkaan häntä tai hänen kömpelöä ehdotustaan. Niinin sormet liikahtivat omenalla, hän puraisi va-

hingossa etusormeaan haukatessaan omenaa, veri tirskei hänen kynsinauhastaan. Humina vaimeni, join viinilasillisia ja haaveilin vieväni vaimoni kotiin, työnsin muistoa pois.

Vain muutamaa hetkeä aiemmin olimme tanssineet yhdessä nurmikolla. Niini oli humaltunut hiukan, hän oli riisunut kenkensä terassille ja nojasi minuun paljain jaloin. Oli sellainen kirkas hetki, joka nousuhumalassa tulee: kaikki, mihin katsoi, tuli silmiin terävärajaisempana ja kirkkaampana. Valkoinen pitsipaita ja beige sametti-hame, karamellinen tuoksu korvien takana, viinin tuhkaisuus suun tienoilla.

Painoin lantioni Niinin lantiota vasten. Hänen vartalonsa oli tuttu, ajattelin, miltä tuntuisi maata häntä vasten siinä, kaikkien näkyvillä, nurmikolla, humista. Niin, että me mahtuisimme molemmat saman äänen sisään. Mutta Niini vain nauroi, ravisti torjuvasti etusormeaan. Talon yli nousi parvi kimeitä ja rauhattomia ääniä.

Minä join lisää, join niin monta lasillista, että karkea tiedottomuus sammutti äänen, halun. Tilasimme taksin, ja kerroin kotimatalla monta kertaa, kuinka rakastin, kerroin naisesta, joka olisi halunnut viedä minut sisälle taloon, makuuhuoneisiin, kylpyhuoneisiin, Niini nauroi, väitti että kuvittelin.

Muistot hävettävät. Se, kuinka tajuaa olevansa yksin. Se, kuinka ei sanonut kyllä tai selkeästi ei, koska tajusi olevansa erillään. Minä sopersin vaimolleni taksissa, kuinka hänen ei koskaan tarvitsisi pelätä, että pettäisin häntä, tajuusin samalla, ettei hän pelännyt.

Minun nimeni oli Anssi Ilmari Heino, olin nelikymmenvuotias ja epätoivoisen rakastunut naiseen, jonka sormet työntyivät omenantuoksuisina kurkkuuni yhteisen kotimme kylpyhuoneessa ja joka sen jälkeen jätti minut makaamaan lattialle selviämään viinistä, muistoista ja todellisuudesta.

Sen jälkeen minulla on ollut taas yksi ensimmäinen muisto. Muisto naisesta, jota rakastin, ja äänistä, jotka pitivät meidät kaksi erillään. Muisto selkääni polttaneesta lattialämmityksestä, jonka olin jättänyt saunan jälkeen päälle. Oli varhainen sunnuntaiamu, elokuva tuli päälleni raskaana. Minun vaimoni oli mennyt makuuhuoneeseen, riisunut valkoisen pitsin ja beigen vakosamettikan kaan ja laskostanut ne siististi komeronsa hyllylle. Hän oli ryöminyt sänkyyn ja nukahtanut. Kukat tuoksuvat hänen korviensa takana. Minä kaipasin häntä, kaipasin hänen viereensä, vaikka en voinut mennä keskeyttämään hänen untaan. Käperryin lattialämmityksen lämpöön ja

annoin viinin valua poskiani pitkin, kehonlämpöinen varjo.

Ihmisen elämässä oli hetkiä, jolloin hän tajuaa olevansa erillään, appelsiininmakuisia, etikankirpeitä hetkiä, verenpunaisia aikoja, jotka aamulla krapulassa mielellään unohtaa. Minä unohdin, ja kun aamulla Niini hymyili minulle ja astui ulos vaatteistaan, minun vanhasta t-paidastani jonka hän oli minulta ottanut, se oli ensimmäinen kerta. Tarkoitan, että sillä hetkellä muistoni alkoivat alusta.

Miten sitä voisi kuvata. Helpotus. Ikkunoiden polarisoimassa valossa hänen ihohuokosensa avoinna. Ihokarvat sojottivat, ikkuna kolahti tuulessa, Niini laskeutui avoimen käteni päälle syliini istumaan.

Kuin linnut lähtisivät lentoon. Oli elokuu, järvet soljuivat lämpiminä, puut olivat vihreitä ja teiden varsilla tuntemattomat kukkalajit nuokkuivat. Ajattelin vaaleanpunaista kasvia, joka oli levittänyt rönsynsä kotimatkamme varrella niittyntyvän pellon laitamille.

Ryöpsähdin hänen syliinsä. Ja yhtä äkkiä kuin kukat olivat tulleet, ne kuihtuivat ja Niini nousi, meni suihkuun. Minä makasin käsivarsi pään alla. Se oli ensimmäinen kerta aikoihin, sinä vuonna, mutta olin voinut arvata: lakanat oli vaihdettu, makuuhuoneessa puhtaantuoksu ja

kahvi terassilla myöhemmin, maisema oli säilyttänyt kirkkautensa.

Syksyllä oli nopeat jalat. Elokuun tumma muuttui pimeäksi huomaamatta, ja se minkä muisti keltaiseksi ja punaiseksi oli äkisti ruskeaa ja kuivaa. Juoksin kuukausien läpi, kalenterin sivut kääntyivät ja täyttyivät. Aarni oli aloittanut koulun, eteinen oli yhtäkkiä täynnä reppuja ja punaposkisia uusia kavereita, vaatteet uhkuivat viileää ilmaa ja tarmoa. Minua väsytti. Niini ja minä kehitimme tottuneen tanssin, jossa väistelimme toisiamme talomme huoneissa.

Enimmäkseen valehtelen, kun sanon tämän. Oikeasti oli niin, että minä suuntasin aina suoraan Niiniä kohti ja Niini kohteliaasti väisti. Yöllä laskin käteni hänen pakaralleen. Niinin nukkumisäänet muuttuivat sitä syvemmiksi, mitä lähempää häntä kosketin.

Marraskuussa varasimme aikaa kahden olemiseen, mökin talvikuntoon laittamista varten. Odotin viikonloppua malttamattomana. Metsätontin käppyräinen hiljaisuus ei ollut sitä, mitä odotin. Vanhat uutiset rutistuivat takan kitaan. Puut syttyivät hitaasti, mutta ne syttyivät. Perjantai-ilta. Kokonainen lauantai, sunnuntaiaamu. Joimme kahvit ja teimme lähtöä, kun Niini muisti minut.

Rutistuvin hänen käsiinsä. Hänen kätensä olivat taitavat, rutinoituneet. Minun haltioitumiseni hänestä oli yli-
mitoitettua. Rakastin häntä. Kun lakanat olivat märät, kuis-
kasin sen hänelle. Niini ynisi, vastauksen varmistaminen
oli tabu. Älä riipu, Niini sanoi. Minä olin märkä, rakkau-
della puhtaaksi pesty, kiinni pyykkinarussa kahdella pyyk-
kipojalla. Riipu. Siitä tuli toinen ensimmäinen muistoni.
Sellainen, jonka värinästä elää kuukauden, kaksi, niin pit-
kään kuin on unohdettu ja saari.

Viikonloppuna olimme myös riidelleet. Lauantai-iltana,
kun kuoppa oli syvin, sillä hetkellä kun toivo jo valui minusta.
Marraskuu natisi liitoksissaan, mökin valo oli ainoa kaikilla
rannoilla. Vesirajasta aava jatkui niin pitkään, että raukesi so-
keuttavaksi mustuudeksi. En sanonut, mitä ajattelin.

En ole varma, rakastatko minua enää. En ole varma,
vaikka tiedän. Muistomme ovat liian paljon ja liian vahvoja
unohdettavaksi, alaston nainen, omena ja käärme. Kaikista
ikkunoista huokuva vuoden- ja elämänloppu. Usko minua,
olen yrittänyt. Vedin veneen kuivalle maalle, suljin yläker-
ran ikkunat, tyhjensin ämpärin. Kaiken sen tehdessäni
unohdin tarkoituksella, kuka oli keskellä pimeyttä ainoana
valoa hohtavan lyhdyn luona.

Minä tiesin, ettei siellä ollut ketään. Se oli yksi muis-
toni, yhtä aikaa osuma, huti ja palo. Illalla olin katsellut vii-

meistä perhosta, yönruskeaa, lamppua vasten hidasta itsemurhaa tehnyttä siivekystä. Niiniä se oli ärsyttänyt, ja kun välähtely loppui ja ilmaan nousi kevyt palaneen käry, Niini nauroi ja minä itkin.

Minä en tietenkään näyttänyt sitä hänelle. Vein peitot ullakolle ja selasin vanhoja lehtiä niin kauan, että olin jälleen kuiva ja ratisin kuin syksyn lehdet jalkojen alla. Niini seisoi sillä välin laiturilla ja odotti jäitä. Jos hän olisi kääntynyt ja katsonut minua seisomassa ikkunassani, tarkoitan siis todella katsonut, olisiko hän muuttunut suolapat-
saaksi?

Olin syntinen kaupunki, jonka katsomista kannatti välttää. Omenapuu, josta ei kannattanut syödä. Minä en silloin vielä tiennyt, että sunnuntai-ilta toisi toisenlaisen muiston, oli vasta lauantai, riidan jälkeinen hetki. Ullakolla lehdet, muistot ja peitot homehtuivat. Minä ja Tex Willerit, Seurat ja vuosikymmeniä vanha siloteltu porno. Vedin housujen vetoketjun auki ja katsoin laiturilla seisovaa vaimoani. Se ei ollut muisto, se oli pimeä hetki, jonka unohdin heti, kun ullakon ovi paukahti lukkoon.

Ehkä Niini heltyi juuri silloin, kun näytin ullakolta löytämäni lintukirjaa. Ehkä juuri se hetki antoi minulle toisenlaisen muiston.

Kaikki tieto ei vanhene. Hento murtuva kohta käenpoikien selässä, pesäpakoiset ja pesäviipyiset. Vuosituhansia vanha reittitieto, matkat ja vaistot ja selittämätön ymmärrys siitä, että kylmä saa jotkut etsimään lämpimämpiä seutuja ja toivomaan, että joskus voisi vielä palata lähtöpisteeseen. Laitoin lintukirjan reppuuni päällimmäiseksi ja vein sen kotiin.

Talvi ei ollut erilainen. Minä olin päättänyt, että oppisin hyväksymään äänen, joka humisi korvissani. Sekunnit ja tunnit liittyivät toisiinsa törmäten. Vuosi taipui kuin selkärankaisen varsi, minä kumarruin sen alla. Jouluna Niini ei antanut minulle kämmenensä lahjaa, hänen lahjansa olivat käärittyinä paketteihin. Hopeaa, kultaa, mirhaa.

Ostin linnuille lyhteen ja talipalloja, paistoin kinkun ja vein haudoille kynttilöitä. Hautausmaalla hehkuvat lyhdyt muistuttivat marraskuusta. Kuolema ei paennut kynttilänvaloa. Valojen ulottumattomissa oli syviä kuoppia, ne vaativat heti pinnan alla valmiina romahtamaan kasaan millä hetkellä tahansa. Siinä, juuri valon loppuessa äkilliseen pimeyteen, rajapinnoilla, heti nurkan takana. Kissa juoksi pihan läpi ja kadotessaan lampun alta rääkäisi.

Oli olemassa ääni, jota kaikki ihmiset eivät kuulleet. Humina, jonka alkuperää ei voitu tarkalleen ottaen määrittää.

Korkeataajuuksinen ääni, jota kuulijat kuvailivat moottorin tyhjäkäynniksi talon ulkopuolella, oli sinnikäs ja häiritsevä. Olin alkanut kuulla sen, se läpäisi kaikki ensimmäiset muistoni ja sinnitteli heikkona kaiken tekemisen taustalla.

Joskus se voimistui. Uudenvuodenaattona, rakettien harvetessa, minä pyysin vaimoltani vain yhtä. Halusin pitää päätäni hänen vatsallaan, sillä tiesin, että hänen sisälään oli aaltoja, jotka peittivät äänen. Niini nosti huopaansa ja päästi minut sen alle, sohvalla oli ahdasta ja lämmintä, tuli hiki.

1998, Niini sanoi ja puristi minut lähelleen. Se oli melkein kolmas muistoni, mutta kun kaikki oli riisuttu ja Niini painoi kasvojaan sohvatyyntyä vasten, mikään ei liikkunut.

Minä liikutin itseäni häntä vasten. Mäntä maailman-koneistossa. Ääni alkoi taas kuulua ja sen reunat repivät. Niini huokaili, mikään ei liikkunut, maailma ei liikahtanut yrityksistäni, ja kun jossain kauempana Aarni tai Eelis parahti unissaan, Niini veti kätensä irti minusta ja peitti itsensä huovalla.

Se tuntui kipeämmältä kuin mikään. Niini ei halunnut jakaa vartaloaan vaan peitti sen ja lähti lastenhuoneeseen, ei palannut koko yönä. Rakastelusta ei ollut kyse. Erektioni kutistui ja näin hänen selkensä.

Minä läikkisin häntä vasten, niin kuin kohti paistavan auringon iltapäivävalo puiden välissä, loppukesän kirkas joka värittää muistoja. Uudet vuodet alkaisivat ja vanhat kuihtuisivat pois, urvut pullistuisivat puissa ja puhkeaisivat lehteen. Me olisimme kesä, me olisimme ruska ja nopeasti saapuva hidas lumi. Ne olisivat kaikki ensimmäisiä muistoja, jokainen niistä jättäisi varjoonsa edellisen niin, ettei sitä enää olisi. Mutta Niinissä kylmä kuroi aukkoja umpeen, ja minä olin sohvallani erilaisten tilojeni sisällä, huoneessa, äänessä ja surussa.

Miksi minä ylipäätään halusin muistaa? Minä tiesin itsestäni loppujen lopuksi hyvin vähän ja tiesin, että se oli hyvä. Oli asioita, jotka muistin varmasti: minun nimeni oli Anssi Ilmari Heino. Olin nelikymmenvuotias perheenissä ja aviomies. Oli myös asioita, joita en tiennyt varmaksi. Mustia aukkoja, kevätjäitä jotka vajosivat jalan alta äänettömästi.

Taivaanvarjo, äiti ja isä. Pohjoinen ilmansuunta, ja nimi, jonka isäni oli minulle antanut. Railo aukesi, pohjalta musta kuiskasi: Anssi, siinähan sinä olet. Ilmassa oli tiheää tummansinistä ja mustaa. Lumi oli järkyttävän liikaista, virtsan ja ulosteen tahraamaa. Kauppojen edustat ja kadunvarret olivat täynnä piestyn näköisiä koiria. Tuuli oli kovempikätkäinen kuin koskaan. Rappukäytäviin karkasi

ovenraoista kalapuikonhajua ja riitaa, jokaisen talon kivi-
jalkaan puhkesi pornokauppa kuin räkäpäinen finni.

Niini ei ollut ensimmäinen muistoni, vaikka halusin
sen olevan niin. Halusin Niinin olevan ensimmäiseni kai-
kessa, ensimmäiseni ja ainut, joka merkitsi. Mutta muistot
olivat voimakkaampia kuin halusin, ja kun ne alkoivat
nousta pintaan, hävettää, soida ja humista, olin niiden ka-
kofonian keskellä täysin yksin.